

Så kan elnätsavgifterna hållas på en vettig nivå

Dagens Nyheter den 26 augusti 2024

Sedan 2012 har de svenska elnätsavgifterna stigit snabbare än såväl konsument-prisindex (KPI) som elnätsavgifterna i de nordiska grannländerna. Det beror på att elnätsbolagens kostnader har ökat, inte minst för att göra elnätet stormsäkert. Men det beror också på hur regleringen av elnätsföretagen är konstruerad.

I vår rapport har vi analyserat erfarenheterna av den svenska elnätsregleringen och föreslår en rad reformer. De två viktigaste presenteras här, men först en kort beskrivning av den nuvarande regleringen av elnäts-företagen.

Kärnan i elnätsregleringen är att Energi-marknadsinspektionen fastställer en övre gräns för varje nät-företags intäkter, en intäktsram, inför varje fyraårig tillsynsperiod. Eftersom elnätsföretagen har små möjligheter att variera sin produktion på kort sikt finns det en stark koppling mellan ett företags intäkter och de avgifter som de kan ta ut på sina tjänster. Intäktsramen bygger på Energimarknadsinspektionens bedömning av vilka kostnader som är motiverade och vilken avkastning på investerat kapital som är rimlig.

Den enskilt viktigaste faktor som man då tar hänsyn till är värdet av respektive elnätsföretags kapitalbas, det vill säga värdet av de fysiska anläggningar som företaget behöver för sin verksamhet. Vår analys visar att den metod som används för att värdera kapitalbasen är en av de viktigaste orsakerna till de ökande elnätsavgifterna.

Metoden innebär att kapitalbasen värderas till sitt nuanskaffningsvärde och när detta beräknas skrivs priserna på alla ingående komponenter upp med byggkostnadsindex. Detta tedde sig förmodligen rimligt när metoden utformades åren innan 2012. Men sedan dess har byggkostnadsindex stigit betydligt snabbare än KPI.

Intäktsramarna och i slutändan elnätsavgifterna har därför stigit snabbare än om kapitalbasens värde hade skrivits upp med KPI. Samtidigt har elnätsföretagens lönsamhet berott mer på uppvärderingen av gamla anläggningar än på avkastningen på nya investeringar, vilket har försvagat incitamenten att investera. Vi föreslår därför två reformer:

1.

Utgå från konsumentprisindex. Vi föreslår att kapitalbasen värderas med sitt anskaffningsvärde uppskrivet med KPI. Därmed kommer elnäts-avgifternas ökning troligen att ligga nära ökningen av KPI. Det blir också en tydligare koppling mellan avkastningen på nya investeringar och höjningen av respektive elnätsföretags intäktsram, vilket stärker incitamenten att investera i elnätet.

En annan faktor som påverkar elnätsavgifterna är den tillåtna avkastningen på kapitalbasen: den

reala kalkylräntan. Men denna har också stor betydelse för elnätsföretagens möjligheter att attrahera kapital till sina investeringar.

En viktig faktor i sammanhanget är att elnätsföretagen förvisso har monopol på marknaden för sin produkt, eldistribution, men är konkurrens-utsatta på kapitalmarknaden. Potentiella investerare jämför alltså svenska elnätsföretag med företag på andra håll i världen och i andra branscher med avseende på risk och avkastning.

Vad detta innebär har Energimarknadsinspektionen och elnätsföretagen haft olika uppfattningar om. Således har kalkylräntan satts på en lägre nivå än vad nätföretagen ansett vara rimligt, vilket lett till återkommande utdragna rättsliga tvister. De domar som fallit har genomgående varit till företagets fördel. Konsekvensen är att de kalkylräntor som slutligen fastställts har varit förhållandevis höga, vilket bidragit till den snabba ökningen av elnätsavgifterna.

Att potentiella investerare i den svenska elnätsbranschen kräver en relativt hög kalkylränta beror bland annat på att denna kommit att variera kraftigt mellan olika tillsynsperioder. Från en långsiktig investerares synpunkt innebär osäkerheten om kalkylräntan en tillkommande finansiell risk som behöver kompenseras med en riskpremie. Därav nästa förslag:

2.

Gör kalkylräntan långsiktig. I vår rapport presenteras en metod för att göra den reala kalkylräntan långsiktigt stabil och mer förutsägbar. Detta skulle minska riskpremien och bana vägen för en lägre real kalkylränta än den som hittills fastställts av domstolarna.

Samtidigt skulle en viktig orsak till rättstvisterna falla bort. Den metod som vi föreslår bygger på det långsiktiga sambandet mellan realränta och BNP-tillväxt.

Om våra förslag genomförs försvinner viktiga orsaker till elnätsavgifternas snabba ökning. Samtidigt skulle företagets incitament att genomföra kapacitetshöjande investeringar i elnätet stärkas. Sådana investeringar är en nödvändig förutsättning för omställningen till ett fossilfritt samhälle. En reform av elnätsregleringen är alltså mycket angelägen.

Lars Bergman

Eirik S Amundsen

Erik Lundin

Nils Henrik Mørch von der Fehr

Kenth Skogsvik